Tuomioistuinvirasto
Domstolsverket

Lausunto

TIV/92/2023
TIV-AK-2023-1210

31.1.2023

Eduskunta
Lakivaliokunta

O 58/2022 vp

Tuomioistuinviraston lausunto, käräjäoikeusverkoston rakenneuudistus ja summaaristen riita-asioiden keskittäminen

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Tuomioistuinvirastolta kirjallista asiantuntijalausuntoa käräjäoikeusverkoston rakenneuudistuksesta ja summaaristen riita-asioiden keskittämisestä tehdystä selvityksestä.

Tehdystä selvityksestä

Selvityksessä on tarkasteltu rakenneuudistuksen sekä siihen liittyvän summaaristen riita-asioiden keskittämisen vaikutuksia eduskunnan edellyttämällä tavalla. Selvityksessä on pyritty huomioimaan uudistusten vaikutuksen oikeusturvan alueelliseen saatavuuteen, kielellisten oikeuksien toteutumiseen, tuomioistuinten toiminnan taloudellisuuteen sekä oikeudellisten palvelujen tarjontaan. Selvitys perustuu tilastollisiin aineistoihin sekä käräjäoikeuksien henkilöstön haastatteluihin.

Selvityksen kysymyksenasettelu sekä siinä käytetyt menetelmät ja aineistot ovat asianmukaiset. Selvitys on huolellista työtä ja tehdyt johtopäätöksen perusteltuja. Keväällä 2020 alkanut koronapandemia on vaikeuttanut uudistuksen vaikutusten arviointia ja aineistoista tehdyt johtopäätökset ovat tästä johtuen normaalia epävarmempia. Tämä varauma on mainittu jo selvityksessä itsessään ja se on huomioitu myös siinä tehdyissä johtopäätöksissä.

Käyntiosoite: Silkkitehtaantie 5 C, Vantaa • Postiosoite: PL 100, 00085 Tuomioistuinvirasto • Vaihde: 029 56 50500
Besöksadress: Silkesfabriksvägen 5 C, Vanda • Postadress: PB 100, 00085 Domstolsverket • Växel: 029 56 50440
tuomioistuinvirasto@oikeus.fi • www.tuomioistuinvirasto.fi

Rakenneuudistus ja summaaristen keskittäminen

Uudistuksella tavoiteltuja taloudelliset säästöt eivät ole ainakaan vielä realisoituneet. Käräjäoikeuksien määrän vähentyminen ja summaaristen asioiden keskittäminen on aiheuttanut muutostarpeita tuomioistuinlaitoksen toimitiloille ja henkilöstölle. Toimitilaan ja henkilöstöä on tarvittu yhtäällä lisää ja toisaalla sitä on ollut liikaa. Esimerkiksi vuokrasopimusten kestosta johtuen ylimääräisestä tiloista ei kuitenkaan ole ollut mahdollista välittömästi luopua. Samaan aikaan summaarisia käsittelevät tai yhdistetyt käräjäoikeudet ovat tarvinneet lisätilaa, jonka järjestäminen ei aina ole ollut helppoa. Toimitilamuutosten aiheuttama työmäärä on ollut merkittävä ja siitä on aiheutunut ja aiheutuu jonkin aikaan myös päällekkäisiä kustannuksia.

Käräjäoikeudet ovat jo jonkin aikaan kamppailleet kansliahenkilöstön suuren vaihtuvuuden aiheuttamien hankaluuksien kanssa. Vaihtuvuuden juurisyynä on kansliahenkilöstön matala palkkataso verrattuna työmäärään ja tehtävien vaativuuteen. Uudistuksen seurauksena käräjäoikeudet ovat menettäneet kokenutta kansliahenkilöstöä, kun suurella osalla ei ole ollut mahdollisuutta tai halua jatkaa työskentelyä toisella paikkakunnalla käräjäoikeuden palveluksessa. Matala palkka ja pitkästä työmatkasta aiheutuvat lisäkustannukset muodostavatkin helposti ylivoimaisen yhtälön. Menetetyn henkilöstön sijaan on rekrytoitu uutta henkilöstöä ja tästä on aiheutunut lisätyötä ja lisäksi uuden henkilöstön perehdyttäminen tehtäviinsä on sitonut myös pidempiaikaisesti käräjäoikeuksien kokeneemman henkilöstön voimavaroja. Uudistuksen epäedulliset henkilöstövaikutukset ovat siten kuormittaneet jo valmiiksi ylikuormitettua tilannetta.

Summaaristen asioiden keskittämisestä yhdeksään käräjäoikeuteen ei ole ainakaan vielä saatu havaittavia tehokkuushyötyjä. Myönteisenä seikkana voidaan kuitenkin mainita se, että näitä asioita käsittelevien käräjäoikeuksien yhteistyö on tiivistynyt ja ns. ysiryhmän toiminta saattaa pidemmällä aikavälillä osaltaan edistää summaaristen asioiden tehokasta ja yhdenmukaista käsittelyä käräjäoikeuksissa.

Uudistuksen jälkeen neljällä käräjäoikeudella on useampi kuin yksi kanslia. Tällainen järjestely on omiaan vaikeuttamaan käräjäoikeuden toiminnan tarkoituksenmukaista järjestämistä. Kertyneiden kokemusten perusteella käräjäoikeuden toiminnan keskittäminen yhteen kansliaan ja yksiin toimitiloihin antaa selvästi muita vaihtoehtoja paremmat lähtökohdat toimintatapojen yhdenmukaistamiselle, toiminnan tehokkuudelle ja henkilöstön hyvinvoinnille.

Kielellisten oikeuksien toteutumisen kannalta selvityksessä on havaittu eräitä ongelmallisia seikkoja. Ruotsinkielisen kansliahenkilökunnan rekrytointi on ollut vaikeaa erityisesti Uudellamaalla. Lisäksi ruotsiksi käsiteltyjen rikosasioiden osuus on jatkanut jo aiemmin alkanutta laskuaan. Rakenneuudistuksen ja tämän kehitystrendin välinen yhteys ei ole selvä, mutta joka tapauksessa yhä useampi ruotsinkielinen näyttää luopuvat oikeudestaan käyttää tuomioistuimessa omaa kieltään. Käräjäoikeuksien ruotsinkielisessä asiakaspalvelussa ja yleisessä neuvonnassa sekä ruotsinkielisten istuntokäsittelyjen avustavissa tehtävissä on parantamisen varaa. Uudistus ei ole ainakaan parantanut tilannetta.

Selvityksessä ei ole havaittu uudistuksella olleen merkittäviä vaikutuksia oikeusturvan alueelliseen saatavuuteen tai oikeudellisten palveluiden tarjontaan. Saattaa olla, että tarkastelujakso on liian lyhyt tällaisten muutosten havaitsemiseksi. Voi myös olla, että sähköisen asioinnin yleistymisen myötä fyysinen etäisyys ja käräjäoikeuden kanslian sijainti on osittain menettämässä merkitystään. Istuntokäsittelyiden kohdalla etäkuulemisilla ja -osallistumisilla on samansuuntainen vaikutus. Kehitystä ja saatavuuteen liittyvää seurantaa on kuitenkin syytä jatkaa vielä pidempään.

Kehitysosaston johtaja Pasi Kumpula

Käyntiosoite: Silkkitehtaantie 5 C, Vantaa • Postiosoite: PL 100, 00085 Tuomioistuinvirasto • Vaihde: 029 56 50500
Besöksadress: Silkesfabriksvägen 5 C, Vanda • Postadress: PB 100, 00085 Domstolsverket • Växel: 029 56 50440
tuomioistuinvirasto@oikeus.fi • www.tuomioistuinvirasto.fi